

SAMFUNDS
TANKER

KAN EU REDDE
KLIMAET?

DEO

KAN EU REDDE KLIMAET?

DEBATOPLÆG OM
EU'S KLIMAPOLITIK

Fagredaktør:
Sarah Dieckmann

DEO

Tidligere udkommet i serien Samfundstanker:

Hvad vil vi med bankerne? – oktober 2016

Er fri bevægelighed EU's fremtid? – februar 2017

Sikkerhed i et åbent Europa – maj 2017

Kan EU redde klimaet?

– Debatoplæg om EU's klimapolitik

SAMFUNDSTANKER 4

Tekst:

Sarah Dieckmann, analytiker i DEO

Peter Riddersborg, journalist og redaktør i DEO

Staffan Dahllöf, journalist og researcher i DEO

Kenneth Haar, analytiker i Corporate Europe Observatory

Fagredaktør: Sarah Dieckmann

Redigeret af: Peter Riddersborg

Layout og tryk: Notat Grafisk

Udgiver: DEO

September 2017

ISBN: 9788799539444

DEO står for Demokrati i Europa Oplysningsforbundet.

Vi er et åbent oplysningsfællesskab, som arbejder ud fra idéen om, at demokrati kræver deltagelse.

DEO understøtter sit folkeoplysende arbejde med udgivelser.

Det er, som denne, små bøger om aktuelle problemstillinger.

Fællestitlen er "Samfundstanker".

Bøgerne kan købes på DEO's arrangementer eller ved bestilling.

Prisen er 60 kr., ekspedition 40 kr. Ved køb over tre eksemplarer 30 kr. pr. bog.

Som medlem af DEO får man bøgerne tilsendt gratis på udgivelsesdagen.

Tlf. 70 26 36 66 - info@deo.dk - www.deo.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

- 5 **Indledning**
Sarah Dieckmann
- 9 **Hvorfor skal EU lave klimapolitik?**
Sarah Dieckmann og Peter Riddersborg
- 17 **Hvor meget skal man overlade til markedet?**
Af Staffan Dahllöf
- 25 **Hvilken rolle spiller lobbyisterne?**
Af Kenneth Haar
- 33 **Er grøn omstilling nøglen til nye job?**
Af Staffan Dahllöf
- 41 **Hvad kan din pensionsopsparing gøre for klimaet?**
Af Sarah Dieckmann
- 49 **Kan EU redde klimaet alene?**
Af Peter Riddersborg

Et klart mål – men mange veje dertil

Med klimaaftalen fra COP21 i Paris 2016 er næsten alle verdens lande blevet enige om at holde den globale opvarmning mellem halvanden og to grader over den førindustrielle temperatur. Det vil sige, før vi mennesker for alvor begyndte at brænde olie, kul og gas af. FN's klimapanel IPCC (International Panel on Climate Change) har anbefalet to graders stigningen som den absolutte smertegrænse. Der vil stadig være klimaforandringer i form af for eksempel havstigninger, mere tørke og flere og vildere storme, men med mere end to grader vil klimaforandringerne blive uoverskuelige og uafvendelige.

IPCC har også regnet på, hvor meget CO₂ atmosfæren kan rumme, hvis vi skal holde os under to graders temperaturstigning. De når frem til, at der er plads til yderligere cirka 800 gigaton CO₂, hvilket svarer til blot 20 år med det nuværende niveau af udledning. Der er altså brug for en drastisk reduktion af vores CO₂-udledninger.

Det er vigtigt, at landene er blevet enige om målet om at reducere udledningen. Spørgsmålet er, om de er villige til at gøre, hvad der kræves for at nå derhen. Med Paris-aftalen har landene ikke forpligtet sig til konkrete reduktionsmål. Hvert år skal landene til gengæld rapportere både de reduktioner, de har opnået, og de reduktioner de planlægger. Aftalen satser på, at et stærkt gruppepres vil sikre, at alle lande leverer en stor – om end frivillig – indsats for at nedbringe deres udledninger. De nuværende landerapporter og -planer for reduktioner under Paris-aftalen bringer os dog ikke ned i nærheden af to-gradersmålet, men nærmere en temperaturstigning på mellem tre og fire grader i år 2100.

EU tager gerne sin del af æren for den diplomatiske præstation bag Paris-aftalen. Der er dog stadigvæk brug for diplomatisk tæft inden for EU's egne rækker, når medlemslandene skal blive enige om mål, midler og fordeling af opgaven mellem landene. Forskellige lande og industrier kæmper for at skulle gøre så lidt som muligt eller for at sætte retningen for den grønne omstilling. For der er meget på spil ud over den lurende klimakatastrofe.

I denne bog ser vi på nogle af de centrale udfordringer, dilemmaer og argumenter i den klimapolitiske debat. Vi kigger nærmere på, om klimaambitioner koster flere arbejdspladser end de skaber, på tiltroen til markedsdrevet grøn omstilling, og på hvor pengene til de nødvendige investeringer skal komme fra. Vi ser også på hvem der har indflydelse på EU's klimapolitik, og hvilken rolle EU spiller globalt.

Til bogens første kapitel har vi spurgt Connie Hedegaard, hvorfor der er brug for klimapolitik, og hvad der er EU's særlige fordele og begrænsninger. Hun var EU's første og eneste klima-kommisær og er stadig en vægtig stemme i international klimapolitik.

EU har vedtaget tre klimamål, som skal nås inden år 2030. Overordnet skal udledningen af CO₂ i EU reduceres med 40 procent i forhold til 1990. Derudover skal 27 procent af vores energi komme fra vedvarende kilder, og energieffektiviteten skal øges med 27 procent, så vi mindsker energiforbruget.

En række kritikere mener langt fra, at disse mål er ambitiøse nok til at nå EU's egen målsætning om 80-95 procent mindre CO₂-udledning i 2050.

EU's reduktionsmål skal dels nås med et CO₂-kvotehandels-system, der gælder for energiproduktion og dele af industrien, som skal gøre det til en god forretning at gennemføre de billigste

klimatiltag. For den øvrige CO₂-udledning, der primært kommer fra de sektorer, der populært kaldes ”biler, bygninger og bønder”, har EU fastlagt nationale reduktionsmål frem til 2020. Dermed bliver opgaven fordelt mellem de enkelte medlemslande.

De nationale mål tager højde for forskelle i landenes økonomier. Danmark skal for eksempel reducere sine udledninger med 20 procent, mens Bulgarien får lov at øge sine udledninger med 20 procent. Medlemsstaterne er individuelt forpligtet til at leve op til deres mål ved at gennemføre national politik.

EU bruger også andre redskaber til at fremme den grønne omstilling. For eksempel forpligter EU medlemsstaterne til at købe energieffektive produkter og lave årlige investeringer i energirenovering samt til at gøre det let for den enkelte forbruger at følge sit elforbrug. Med det indre marked kan varestandarder for transportmidler eller landbrugsprodukter også være effektive værktøjer.

Idéen bag en markedsdrevet omstilling er at indrette markedet med for eksempel afgifter og tilskud på en måde, så virksomheder konkurrerer om at levere de billigste klimaløsninger. Dermed kan vi opnå så store reduktioner som muligt med de ressourcer og den indsats, vi bruger. Men EU vil ikke stramme skruen for hårdt. Frygten er, at høje afgifter på vareproduktion får produktionen til at flytte ud af EU, hvor CO₂-udledningen kan fortsætte billigt. I så fald går vi glip af både arbejdspladser og klimagevinst.

Spørgsmålet er, om markedsregulering er effektivt nok og leverer de nødvendige CO₂-reduktioner i tide, eller der er brug for skrappe beslutninger og krav fra politikernes side. Storbritannien og Frankrig vil forbyde salg af nye benzin- og dieselbiler i år

2040 og Holland måske allerede i år 2025. De vil ikke vente på, at brændstof- og registreringsafgifter driver omstillingen til elbiler.

Ethvert klimatiltag må vurderes på flere parametre. Det skal have reel effekt i form af CO₂-reduktioner. Det skal være omkostningseffektivt, så vi vælger de billigste løsninger. Sidst men ikke mindst skal omkostninger og ulemper fordeles retfærdigt mellem lande og borgere.

Spørgsmålet om fairness er også relevant på globalt plan. De industrialiserede lande, der frem til i dag har stået for langt det meste af udledningen af drivhusgasser, er nemlig ikke dem, der bliver hårdest ramt af klimaforandringerne. I bogens afsluttende kapitel ser vi på EU's klimapolitik i et globalt perspektiv.

Tiden er knap, ressourcerne er begrænsede, og dilemmaerne er mange. Der er brug for langsigtede strategier og klare udmeldinger fra politikerne. Trods en tilsyneladende enighed om ambitionerne er der stadig meget på spil, og EU's nuværende klimapolitik bringer os ikke i mål i forhold til to graders-scenariet.

Med denne bog håber vi at give en øget forståelse for udvalgte udfordringer og dilemmaer i klimapolitikken og dermed lægge grunden til mere debat om mål og midler til at løse klimakrisen.

*Sarah Reifling Dieckmann,
Projektleder*

HVORFOR SKAL EU LAVE KLIMAPOLITIK?

Af Sarah Dieckmann
& Peter Riddersborg

Det var op til FN-topmødet COP15 i København i 2009, at EU-Kommissionens daværende formand José Manuel Barroso besluttede sig for at udpege en klimakommissær. Kommissionen regnede med, at der ville komme en aftale, som EU efterfølgende skulle implementere, og valget faldt på Connie Hedegaard, der på det tidspunkt var klima- og energiminister i Danmark. COP15 gik dog ikke, som Kommissionen havde forventet og endte uden en aftale blandt de deltagende lande.

»Oplevelsen blandt de europæiske delegerede i København var, at der ikke havde været nogen samling, når det kom til stats- og regeringslederne, som mente noget i øst og vest, nord og syd. Det gjorde også, at mit job efter COP15 blev at prøve at få en fælles europæisk stemme og få samling på Europa,« forklarer Connie Hedegaard, da vi møder hende til et interview om hendes bud på, hvorfor EU skal lave klimapolitik. Tre år efter fratrædelsen som klimakommissær er hun fortsat en vigtig stemme i debatten, og fordelene ved EU-samarbejdet på klimaområdet står stadigvæk lysende klart, mener hun.

»Lad os forestille os, at der kun skulle være ambitiøs klimapolitik på medlemsstatsniveau. Så ville man straks høre, at det gav en skæv konkurrence med de lande, der ikke gjorde noget. Hvorfor skal jeg gøre noget, hvis mine konkurrenter ikke skal? Det har været et spørgsmål i mange år internationalt, og den diskussion

ville have været endnu stærkere i Europa, hvis vi ikke havde lavet fælles mål».

EU-regulering eller national regulering

Forsøget på at få EU til at optræde samlet på den internationale scene lykkedes væsentligt bedre på klimamødet i Durban i 2011 to år efter COP15, forklarer Connie Hedegaard. Derfor kunne man bedre presse Kina, Indien og USA til indrømmelser, og mødet endte med et vigtigt skridt frem mod Paris-aftalen, der blev underskrevet fire år senere.

I januar 2014 præsenterede Connie Hedegaard og Kommissionen en opstrammet 2030-målsætning om yderligere CO₂-reduktioner, energieffektiviseringer og omstilling til vedvarende energi. Det var dog ikke uden slagsmål internt i EU, der grundlæggende delte landene i to grupperinger. På den ene side stod de lande, som ønskede en offensiv klimapolitik, der kraftigt reducerede CO₂-udslippet. På den anden side stod netværket af det, man har kaldt Visegrad-lande (Tjekkiet, Slovakiet, Polen og Ungarn) med Polen i spidsen. Her mente man, at der snarere var behov for politiske tiltag, der skabte økonomisk vækst.

Trods interne uenigheder underskrev alle stats- og regeringslederne 2030-målene i oktober 2014 – blot en uge før Barroso-Kommissionens afgang. Det var der ellers ikke mange, der havde troet muligt midt i den økonomiske krise. Her spillede dynamikken i EU-samarbejdet en vigtig rolle, forklarer Connie Hedegaard.

»Hvis der er en kerne af omkring ti lande, der virkelig vil noget, og som kan vise de andre lande, at det ikke er alt for dyrt, og at det også har et jobpotentiale, så bliver de svære langsigtede beslutninger lettere, end hvis hvert enkelt land skulle gøre det for sig selv«.

Nemmere med langsigtede mål i EU

Modstanden fra dele af erhvervslivet har været en væsentlig udfordring i forhold til hurtigt at få en ambitiøs klimapolitik igennem, erkender Connie Hedegaard. Det ville dog være for nemt bare at pege på den fossile industri som hovedmodstander.

»Som kommissær har jeg set, hvor fristende det er for politikere – og i en vis forstand også det letteste – at være fortalere for, at der ikke skal ske forandringer. Så lægger man sig nemlig ikke ud med de interesser, der er stærke her og nu.«

Det er dog netop muligheden for at hæve blikket fra kortsigtede nationale interesser, der har gjort, at EU kan gå længere som Union, end de enkelte lande på egen hånd ville være i stand til, mener hun. De europæiske mediers nedprioritering af EU-stoffet har også gjort det nemmere at lave lovgivning på EU-niveau, vurderer hun.

»Man har ikke det daglige mediepres på samme måde som på nationalt plan. Det er der meget negativt at sige om, men det kan også være en fordel. Det er ikke helt så farligt at præsentere det, som man ved, at vi bør gøre.«

Marked eller regulering

I sin tid som klimakommissær stødte Connie Hedegaard løbende på diskussionen om, hvor meget af den grønne omstilling der skal overlades til markedet, og hvad der kræver politisk handling. Det er noget, som ikke mindst splitter internt på den borgerlige fløj, som hun selv tilhører.

Blandt liberale er holdningen, at markedet selv kan og skal sørge for den grønne omstilling. Blandt andet fordi det sikrer, at indsatsen bliver omkostningseffektiv. Ifølge Connie Hedegaard er

der dog ikke bevis for, at omstillingen kommer til at ske hurtigt nok, hvis man alene lader markedet råde.

»Jeg er helt klar på, at hvis vi havde uendelig tid til at gøre noget ved klimaet, så kunne vi godt overlade det til markeds kræfterne. Det siger klimavidenskaben dog, at vi ikke har. Der er meget få år til at lave en stor ændring af vores måde at skabe vækst på.«

Hun fremhæver, at indsatsen først for alvor tog fart i forbindelse med Paris-aftalen og med udsigten til, at de politiske stormagter Kina og USA kom med på banen. Derudover har den politiske dagsorden medført, at pensionskasser, forsikringsselskaber og banker over hele verden er begyndt at forstå, at der er en risiko ved bare at investere på kort sigt, og at man må tænke langsigtet.

»Der er brug for politik. Godt nok er det markedet, der skal stå for at sprede de grønne teknologier, og her skal politikerne ikke sidde og diktere alt ned til mindste detalje. Men der er brug for en politisk ramme,« siger hun.

Ændring af den økonomiske tænkning

Der er fortsat meget, der kan gøres for at rette op på de markedsfejl, som bremser den grønne omstilling, mener Connie Hedegaard. Det handler først og fremmest om, at det i dag ikke koster noget at forurene.

»Hvis jeg skulle pege på én reform, vi har rigtig meget brug for, så er det et prissignal. Den samlede omkostning ved en aktivitet skal regnes ind. For eksempel med CO₂-priser eller skatter. I det øjeblik du gør det, begynder markedet at reagere på det. Hvis det er dyrt at være ineffektiv, begynder virksomhederne at producere mere effektivt.«

Man er nødt til at integrere klima, bæredygtighed og ressourceeffektivitet i det offentliges investeringer og beslutninger, mener hun. Det kræver blandt andet, at vi ændrer på de regnemodeler, der bruges i finansministerierne. Finansloven bør også være mere langsigtet. Der kan nemlig være stor forskel på, om en grøn løsning kan betale sig alt efter tidsperspektivet. Desuden skal politiske ordførere og ministre være bedre klædt på til klimaområdet, mener hun.

»Det skal høre med til politisk dannelse i år 2017, at man ved et minimum om, hvad det der med klima går ud på. Det er der stadigvæk rigtig mange af de økonomiske beslutningstagere i vores samfund, der ikke gør«.

Borgerne har også et ansvar

Kampen mod klimaforandringer kræver mere end bevidsthed og regulering på politisk niveau, understreger Connie Hedegaard. Den enkelte borger kan gøre meget for at hjælpe omstillingen på vej.

»Jeg ville nødtigt leve i et samfund, hvor det her kun var drevet af politik. Hver eneste dag forbruger vi jo og kan være bevidste om, hvad vi vælger, og hvad vi fravælger. Mange af os har også en pensionsopsparing og kan interessere os for, hvor de penge er placeret, ligesom vi kan stille spørgsmål til vores bank«.

Hun ser også en fremtid i den såkaldte deleøkonomi, hvor man ikke behøver eje alting selv, men for eksempel kan låne eller leje af hinanden. Det begrænser nemlig det samlede ressourceforbrug.

Visegrad-landene bløder op

Connie Hedegaard glæder sig over, at der begynder at ske politiske ændringer på klimaområdet i de lande i EU, der tidligere har været modstandere af en ambitiøs klimapolitik.

Ruslands udenrigspolitik og militære operationer de senere år har vist, at afhængigheden af russisk gas ikke kun kan få økonomiske, men også politiske omkostninger for en række lande og for hele EU. Samtidig står det klart, at antallet af job i vedvarende energi, energieffektivisering og boligrenovering bliver ved med at vokse. Her har Danmark og Tyskland været eksempler på, at det er muligt at have økonomisk vækst uden at forøge CO₂-udslippet.

»Selv i Polen, der har en omfattende kulindustri, begynder tingene i dag at ændre sig. De store industriinteresser i landet er begyndt at blive bekymrede over, hvad det kommer til at betyde, hvis Polen også i fremtiden skal leve af gammeldags kulfyrede kraftværker. Desuden er Krakow en af Europas mest forurenede byer, og der er borgmestre rundt omkring i landet, der begynder at se de muligheder, der ligger i en grøn omstilling«.

Misforståelse om bureaukrati

Selvom det generelt går fremad med den grønne omstilling, ser Connie Hedegaard også en risiko for tilbageslag for EU's klimapolitik. Flere lande presser på for, at Bruxelles ikke skal bestemme for meget. Da den nuværende Kommission tiltrådte, fremhævede den for eksempel miljø- og klima-reguleringer, da den skulle pege på unødigt bureaukrati i EU. Det bygger dog på en misforståelse, mener Connie Hedegaard.

»Man glemmer, at hvis man siger nej til at have en EU-standard på ét område, så er det ikke det samme som at sige nej til bureau-

krati. Så siger man i stedet ja til at få 27 eller 28 forskellige måder at regulere det på, og det er jo ikke nemmere for nogen«.

Det indre marked giver derimod mulighed for at lave fælles spilleregler, der skaber en fælles retning. For eksempel varestandarder inden for landbrug og transport. Det er i sidste ende til gavn for virksomhederne og borgerne, da det gør løsningerne billigere og er med til at presse innovationen frem, forklarer hun.

Fælles grøn fortælling

Connie Hedegaard er ikke så nervøs over USA's udmeldelse af Paris-aftalen. Hun tror tværtimod, at der vil ske en øget mobilisering i klimakampen på globalt plan. Her må EU lægge sig i førerfeltet sammen med Kina, mener hun.

På trods af udbredt EU-skepsis i befolkningen er klima et område, hvor de fleste europæere kan se, at det giver mening at samarbejde på tværs af grænserne. For Connie Hedegaard er det endnu en god grund til at holde fast i en ambitiøs politik på området.

»Jeg tror, at hvis EU virkelig gjorde noget for klimaet, så ville det være noget, der havde bred opbakning i befolkningerne. Jeg tror, at det har potentiale til at være noget af det, der kan samle europæerne igen om en fælles fortælling for Europa«.

HVOR MEGET SKAL MAN OVERLADE TIL MARKEDET?

Af Staffan Dahllöf

I 1987 underskrev verdens politiske ledere en aftale i den canadiske by Montreal om at beskytte ozonlaget omkring jorden. Forskere havde inden da fundet en klar sammenhæng mellem brugen af såkaldte CFC-gasser og nedbrydning af ozonlaget. Gasserne blev brugt i stor stil til køling, rengøring og i spraydåser under handelsnavnet freon.

Montrealprotokollen satte en klar tidsplan med delmål for udfasning af CFC-gasser, som blandt andet blev nået med krav til industrien om at finde alternativer i produktionen. I 2016 kunne forskere påvise, at ozonhullet over Antarktis var begyndt at lukke sig igen og kædede det direkte sammen med aftalen om reduktion af udslippet.

I dag er forskerne enige om, at verden bliver nødt til at reducere udledningen af CO₂ og andre drivhusgasser markant for at undgå gennemgribende globale klimaforandringer. Indtil videre er der dog ikke meget, der tyder på, at politikerne lykkes med at stoppe udviklingen i tide.

Pisk og gulerødder i klimapolitikken

Målene for EU's samlede indsats mod klimaforandringer er der forholdsvis stor enighed om på det formelle plan. Det er metoder og værktøjer, som deler vandene blandt politikere, eksperter og erhvervsliv på klimaområdet.

Uenigheden handler om, hvor meget der skal overlades til markedet. Er det pisk eller gulerod, man skal bruge for at få gang i den grønne omstilling? Pisken kan her være forbud, grænseværdier, afgifter eller andre former for krav, som fremtvinger den ønskede adfærd fra virksomheder, offentlige institutioner eller forbrugere. Gulerødderne kan være økonomisk støtte, afgiftsnedsættelser, offentlig anerkendelse eller tiltag, der taler til den gode samvittighed.

I klimapolitikken følger de to alternativer gerne den traditionelle politiske skala. Pisken svinges gerne fra venstre – eksempelvis forbud mod dieslbiler i byerne. Guleroden kommer ofte ind fra højre – for eksempel i form af belønninger, skattelettelser eller kontrakter til dem, der præsterer bedst eller opfylder bestemte mål.

Ser man på EU's klimapolitik, står det klart, at det er gulerodsstrategien, der står i centrum. Det oplagte eksempel er systemet for handel med CO₂-udledning, hvor virksomheder kan tjene penge på at sælge overskydende kvoter (læs mere om ETS i næste kapitel). Et andet eksempel er energimærkninger, som skal gøre det lettere for forbrugerne at vælge energibesparende hvidevarer.

Energiunion med interne konflikter

I 2015 lancerede EU en energiunion, som forsøger at samle og forene delvist modsatrettede interesser som forsyningsikkerhed, økonomisk vækst og klimapolitik. De er delvist modsatrettede, fordi man på den ene side sørger for adgang til billig og sikker forsyning af naturgas og olie. På den anden side skal udslippet fra brugen af de billige brændsler skæres ned.

Energiunionen består af fem komponenter. Tre af dem er opdateringer af traditionel EU-politik: Et indre marked for handel

med energi over grænserne, hjælp til forbedret energieffektivitet og støtte til forskning og innovation.

Oven i de tre elementer er der forsyningssikkerheden. Den handler ikke mindst om at begrænse afhængigheden af naturgas fra Rusland og olie fra Mellemøsten. En interesse, som er vokset med de optrappede konflikter mellem Rusland og Ukraine. Det femte element i energiunionen er reduktion af CO₂-udledning, på EU-dansk kaldet dekarbonisering. Her er det fremmeste instrument køb og salg af CO₂-kvoter i ETS.

Falske forestillinger om virkemidler

Den tidligere generaldirektør i Kommissionen og EU's chefforhandler op til Kyoto-aftalen 1997, Jørgen Henningsen, har været meget kritisk over for EU's klimapolitik. I et interview med magasinet NOTAT i 2013 sagde han, at fokus på kvoter og temperaturforhold, som skal opnås i fremtiden, har skabt en falsk forestilling om, at de politisk opsatte mål har en effekt.

Udslippene fra EU er godt nok mindsket, men primært som følge af finanskrisen og økonomisk tilbagegang. Derudover fordi de tidligere østlande kom til at tælle med i EU's udledningspulje, selvom de ikke var en del af EU i referenceåret 1990. Da østlandene kom med i Unionen i 2004 og 2007, var deres udledninger lave sammenlignet med 1990. Dermed kom de rent statistisk til at bidrage til, at CO₂-udledningerne blev reduceret for det samlede EU.

Ifølge Jørgen Henningsen har den førte klimapolitik skjult de underliggende konflikter mellem klimaforkæmpere og klimamodstandere, som på sin vis begge har vundet kampen. Førstnævnte fordi alle har accepteret, at temperaturstigninger med mere end to grader bør undgås. Sidstnævnte fordi der i praksis sker alt for lidt.

Markedsgørelse og individualisering

Theresa Scavenius, forsker i klimapolitik ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet, har en lignende vurdering. Hun mener, at den manglende virkning fra EU's klimapolitik, skyldes det politiske fokus på markedsdrevet omstilling og individualisering af politikken.

Det er altså blandt andet den markedsdrevne omstilling, der står centralt i EU's energiunion. For eksempel når man vil stimulere opbygningen af et energimarked over landegrænserne gennem konkurrence mellem forskellige aktører. Dansk vind-el skal nemt kunne afsættes i det sydlige Tyskland, og spansk sol-el skal kunne handles nord for Pyrenæerne. Utilstrækkelige ledningsnet forhindrer, at det sker i dag. Her er det virksomhederne, der skal finde de mest effektive teknologier inden for en teknologineutral ramme. Det vil sige, at lovgivere og myndigheder ikke tager stilling til, hvordan et opstillet mål skal nås.

Individualiseringen indebærer ifølge Theresa Scavenius, at forbrugerne skal lokkes til at vælge grønt og sågar betale ”aflad”, for eksempel ved at købe og annullere CO₂-kvoter som kompensation for flyrejser. Ansvar for klimaforandringer bliver på den måde skubbet væk fra lovgivere og kontrollerende myndigheder og over på forbrugere og virksomheder. Ifølge Theresa Scavenius er det derfor, at vi på klimaområdet har fået kvoter og procentmål, som skal opfyldes i en mere eller mindre fjern fremtid – i modsætning til Montreal-protokollens faste krav om udfasning af freon-gasser fra år til år.

Samfundsmæssige fordele tæller ikke med

Professor i energiøkonomi ved Danmarks Tekniske Universitet og en af syv medlemmer af det uafhængige organ Klimarådet, Poul Erik Morthorst, er til dels enig i kritikken af klimapolitikken.

Der sker for lidt på klimaområdet, herunder i Danmark hvor udbygningen af kilder for vedvarende energi ikke er stor nok. De langsigtede mål er vigtige, understreger han, da der uden dem ikke er nogen mulighed for styring. Han mener dog, at der mangler delmål for, hvor langt man skal nå undervejs.

Poul Erik Morthorst deler heller ikke troen på, at valget af tekniske løsninger bedst styres af markedets aktører, og at politiske beslutninger skal være teknologineutrale. Der er fysiske fordele og ulemper ved de forskellige teknologier, og der er andre sammenhænge, som ikke kommer til at tælle med.

Et eksempel er biogas udvundet af husdyrgødning. Biogasanlæg er dyre, hvorfor biogas får vanskeligt ved at konkurrere på prisen med naturgas, vindkraft og solceller. På den anden side reducerer produktion af biogas den udvaskning og fordampning af kvælstof fra gødning, som har miljømæssige konsekvenser for vandløb og fjorde. Biogas vil også kunne bidrage til elproduktionen, når solen ikke skinner, og vinden ikke blæser. De samfundsmæssige fordele kan dog ikke ses på prisen per kilowatt-time i en udbudsrunder om billigste el.

Krav bliver til støtte

Selvom Klimarådet tager udgangspunkt i Danmark, stiller det også konkrete forslag til, hvad danske forhandlere i EU bør arbejde for. Det drejer sig blandt andet om en reform af CO₂-kvotesystemet, hvor antallet af kvoter reduceres markant. EU bør også medregne brug af træ til biomasse i CO₂-regnskaberne, og der bør stilles krav til bæredygtighed på eksisterende produktionsanlæg for biomasse. Desuden bør Kommissionen stille ambitiøse krav til bilindustrien om at reducere CO₂-udledning fra personbiler, varebiler og tunge køretøjer.

Krav til produktionsvirksomheder, politisk besluttede omstillinger og statslige støtteordninger står dog ikke nødvendigvis i modsætning til erhvervsinteresser, mener Poul Erik Morthorst. De kan tværtimod udvikle virksomhedernes konkurrenceevne. Energikrav til nybyggeri, den danske satsning på fjernvarme og støtten til vindkraft er eksempler på krav og beslutninger, som har lagt grund for dansk eksportfremgang. Vi kan derfor godt stille politiske krav, hvis bare vi også giver industrien tid til omstilling, lyder hans konklusion.

Therese Scavenius mener, at EU med fordel kunne lade sig inspirere af Montreal-protokollen, og her bør man ikke nødvendigvis gå af vejen for at stille konkrete politiske krav. I en række europæiske byer er man i forvejen i gang med at forbyde dieslbiler i bycentrum, om end det ofte er styret af lokale miljøhensyn end globale klimaforandringer.

En tilsvarende tilgang på EU-niveau kunne være forbud mod nye kulkraftværker uden CO₂-lagring og bindende krav – og ikke bare mål – for energieffektivitet. Det kunne også være beslutninger om, at en bestemt andel af godstransporter skal foregå på jernbaner eller kanaler, hvor udledningen af CO₂ målt per transporteret ton gods er væsentligt lavere end ved lastvognstransporter. Man kunne også tage noget af ansvaret fra forbrugerne ved at lave bindende standarder, som tvinger producenter til at overholde faste grænser for de produkter, de sætter på markedet. For eksempel i forhold til energiregnskaber for køleskabe og andre hårde hvidevarer.

Den ujævne magtbalance

Hvorvidt der er nogen effekt af standarder og grænseværdier, bliver i sidste ende bestemt af magtforholdet mellem lovgivere, kontrollerende myndigheder og dem, der forventes at følge lovene.

Det så man ikke mindst med afsløringen af den tyske bilindustri's karteldannelse og bevidst snyd med udledningsmålinger i 2015 – også kendt som "Diesel-gate".

Hvis man skal forstå, hvordan denne form for skandaler kan opstå, er man nødt til at forstå baggrunden for det europæiske samarbejde. Det skriver redaktøren for nyhedsbrevet Eurointelligence og kommentator i Financial Times, Wolfgang Münchau. EU blev oprindeligt lavet for at beskytte industrier, sikre adgang til tysk stål og for at støtte landbrugssektoren. Selvom dagens EU tager forbrugerne og borgernes interesser mere alvorligt, end EF gjorde i 1950- og 60'erne, er det stadigvæk hensynet til virksomheder, som dominerer. Han mener også, at det er forklaringen på, at EU's diesel-strategi har handlet om hårde regler, men blød kontrol, der gør det nemt at snyde.

Therese Scavenius beskriver denne ubalance i magtforholdet mellem politikere og erhvervsliv som elefanten i rummet. Det er noget, man hele tiden støder ind i, men ikke taler om. Det burde dog have betydning for fokus fra kritikerne af den aktuelle klimapolitik, siger hun med henvisning til G20-mødet i Hamburg, som løb med overskrifterne for de voldelige demonstrationer i gaderne.

Hvis det er Volkswagen, som definerer tysk udledningspolitik, så er det bilfabrikantens bestyrelsesmøder og ikke G20-møderne, som kommentatorer og demonstranter skulle interessere sig for, mener hun.

Find kilder på deo.dk/samfundstanker4

HVILKEN ROLLE SPILLER LOBBYISTERNE?

Af Kenneth Haar

De tunge spillere i det europæiske erhvervsliv har været på mærkerne omkring klimapolitikken i de seneste år, og ikke bare op til de internationale klimatopmøder. EU's egne regler for virksomhedernes klimaforpligtelser har nemlig været på forhandlingsbordet i Bruxelles siden sommeren 2015, og for erhvervslivet er der både meget at tabe og vinde. Er virksomhedernes lobbyister dygtige nok, er det muligt ikke bare at undslippe forpligtelser, men også at tjene mange penge.

Der er andre lobbyister på spil i klimapolitikken så som miljøorganisationerne Greenpeace, WWF og Friends of the Earth, som danske NOAH er tilknyttet. De banker også på beslutningstagerens døre, arrangerer konferencer, skriver rapporter og meget mere. Hvad ressourcer og kontakter angår, får de dog baghjul af repræsentanterne for de store virksomheder, der har tusindvis af specialister i politisk påvirkning. Desuden har de et kort, som ingen grøn organisation kan matche. De repræsenterer arbejdspladser og økonomisk vækst og hævder, at netop de to ting er i klemme i klimapolitikken.

Markedsprincip frem for ”kommandoregulering”

I forhold til andre globale spillere har EU sat sig ambitiøse overordnede klimamål, både internationalt ved topmøderne og internt i Unionen. Ét er dog at sætte sig grønne mål, noget andet at gennemføre dem. I EU's tilfælde er handel med kvoter

for udledning af drivhusgasser måske det væsentligste værktøj. ETS (Emissions Trading System) kaldes ofte for hjørnestenen i klimaindsatsen af EU-Kommissionen. Det er etableret for at presse de mest energiforbrugende virksomheder til at indtænke klimahensyn i produktionen og begrænse deres energiforbrug. Systemet dækker ikke alle erhvervssektorer, ligesom det ikke udgør hele EU's klimapolitik, men cirka 45 procent af udledningerne i EU er underlagt reglerne for ETS.

Grundtanken bag systemet lyder ligefrem: Hvis virksomhederne holder igen med udledningen af drivhusgasser, kan de tjene penge på at sælge overflødige tilladelser. Omvendt kan de købe retten til mere udledning, hvis de har behov for det, og hvis der er kvoter nok på markedet. Ifølge EU-Kommissionen gør denne simple sammenhæng ETS til "et af de mest omkostningseffektive redskaber til at begrænse udledningen af drivhusgasser". Med andre ord bliver udledningen reduceret der, hvor det er billigst, lyder det.

Det er et bedre alternativ end det, Kommissionen kalder traditionel kommandoregulering. Her bliver virksomhederne slet og ret pålagt at reducere udslippet eller at indføre mere energivenlige produktionsmetoder. ETS er altså en fleksibel ordning for virksomhederne, der også flugter fint med de politiske vinde i EU. Spørgsmålet er, om det virker efter hensigten.

Resultatet er udeblevet

ETS har været gennem to faser og har begge gange været præget af svære problemer. I første fase fra 2005-2007 blev der uddelt kvoter i så rigelige mængder, at prisen på dem faldt som en sten. Det blev nærmest så billigt at få ekstra forureningstilladelser, at hele indsatsen blev omsonst. I næste fase fra 2008-2012 blev EU ramt af finanskrisen, som satte den økonomiske aktivitet i stå i

flere dele af økonomien. Det førte igen til meget billige tilladelser. I den seneste fase siden 2013 er kvoter blevet solgt på auktion, men heller ikke denne gang har resultatet været imponerende.

Ikke alt er gået den gale vej. I perioden mellem 2005 og 2012 faldt EU's samlede udledning af klimagasser med cirka 1,1 gigaton CO₂, herunder i de sektorer, der er dækket af ETS. Ifølge en analyse fra forskningsinstituttet CDC Climat fra 2013 har det dog ikke meget med ETS at gøre. Forskerne vurderede, at cirka 300 megaton stammer fra den økonomiske og finansielle krise i EU, mens 600-700 megaton var resultatet af EU's indsats for mere vedvarende energi eller større energieffektivitet.

Når ETS vedbliver med at være hjørnesten for klimapolitikken, skyldes det givetvis, at systemet er en måde at integrere store virksomheder i klimaindsatsen uden at gribe til ”kommando-regulering”. Uddelingen af kvoter gør det endda muligt at finindstille kravene til de enkelte sektorer og virksomheder. Det betyder, at udvalgte erhvervsgrøner eller virksomheder kan skånes, enten ved at undtage dem for forpligtelser eller ved at give dem kvoter i overmål.

”Kulstoflækage” og konkurrencedygtighed

Fleksibiliteten ved ETS er også det, som gør systemet populært blandt EU's store virksomheder. En veltilrettelagt lobbyindsats kan sikre flere år, hvor klimavenlige initiativer ikke er nødvendige. Under udfærdigelsen af et forslag fra 2015 til justeringer af ETS-systemet havde Kommissionen 52 møder med erhvervslivet.

Til sammenligning blev det kun til syv møder med grupper, som repræsenterer andre interesser i samfundet – herunder miljøorganisationerne. Særligt olieindustrien, energisektoren, stål-

beton-, kemi- og transportsektoren har forsøgt at gøre deres indflydelse gældende.

Standardargumentet er, at EU's erhvervsliv risikerer at tabe i den globale konkurrence, når de pålægges klimaforpligtelser. Det fænomen kaldes med et knudret ord for "kulstoflækage". Essensen i erhvervslivets argumenter mod en ambitiøs klimapolitik er næsten altid den risiko, de vurderer, at det indebærer for konkurrencedygtigheden. Klimapolitik kan koste arbejdspladser, lyder det – ofte med henvisning til USA, der netop ikke pålægger virksomhederne særlige forpligtelser for at opfylde internationale aftaler på føderalt niveau.

Det kniber dog med dokumentationen. I 2013 vurderede en række tænketanke de første to faser af ETS på en forespørgsel fra EU-Kommissionen. I deres rapport konkluderede de, at der ikke er noget tegn på kulstoflækage. Et andet nyere studie fra forskningscenteret CCCEP konkluderer, at risikoen for kulstoflækage ofte overdrives, og at hensynet til konkurrencedygtighed derfor ikke bør diktere klimapolitikken.

Flere centrale lobbyorganisationer benægtede prompte disse resultater. Andre fandt støtte fra nationale regeringer til at udvikle en anden udregningsmetode, som giver et andet resultat. Den strategi har siden båret frugt.

Nogle mål er lettere end andre

Det er dog ikke på alle felter, at erhvervslivets lobbystrategi har virket efter hensigten. Det har særligt vist sig at være vanskeligt at få EU til at skruer ned for de overordnede ambitioner. Det oplevede BusinessEurope, som er de europæiske arbejdsgiveres sammenslutning og blandt andet tæller Dansk Industri og Dansk Arbejdsgiverforening. Med en veltilrettelagt kampagne forsøgte

organisationen at få sænket ambitionerne om den samlede reduktion af drivhusgasser i en EU-strategi for energi og klima. Argumentet var også her risikoen for tab af konkurrencedygtighed.

Det lykkedes dog ikke at sænke målet om at reducere udledningen af drivhusgasser med 40 procent (i forhold til 1990) inden 2030. En kampagne for at få skruet ned for det centrale måltal i forbindelse med behandlingen af en EU-strategi for energi og klima blev heller ikke imødekommet. I januar 2014 vedtog EU et mål om at sænke udledningen af drivhusgasser med 40 procent. Andre aktører, herunder den tyske regering og de grønne organisationer, havde faktisk hellere set et højere mål og vurderede, at et endnu højere ambitionsniveau ville være nødvendigt, hvis målet om at undgå en temperaturstigning på 2 grader skal nås.

Det næste træk fra BusinessEurope blev derefter at forsøge at få gjort de 40 procent betinget af en tilsvarende forpligtelse for andre lande ved de forestående internationale klimaforhandlinger. Hvis man ikke kunne få andre globale industrimagter med på målsætningen, skulle EU selv droppe den. Heller ikke dette kunne dog mønstre tilstrækkelig opbakning.

ETS hjælper på bundlinjen

På mange andre centrale parametre har erhvervslivet dog større succes med at få indflydelse på EU's klimapolitik. Da Kommissionen i 2014 fremlagde sine forslag til at udfase støtte til vedvarende energi, var der en slående lighed med de idéer, BusinessEurope havde presset på for i tiden forinden.

Gennem en høj mødeaktivitet, kontakter i EU-systemet og en lang række rapporter, breve og pressemeddelelser er BusinessEurope efterhånden lykkedes med at blødgøre beslutningstager-

ne. Blandt andet ved hjælp af det nye begreb ”investeringslækage”, som organisationen har fundet på. Det lægger op til, at problemet med konkurrencedygtigheden handler mindre om truende konkurrence udefra, og mere om at virksomhederne holder tilbage med investeringer, når de underlægges regulering fra EU.

I forhold til ETS har arbejdsgiverorganisationen også medvirket til at sikre store mængder gratis kvoter. Den præcise fordeling af de gratis kvoter har BusinessEurope dog sjældent forholdt sig til. Dette er overladt til brancheorganisationerne for de energiintensive erhvervsgrene. Blandt de mest magtfulde, aktive og succesrige er lobbyisterne for stål- og cementindustrien. De presser på gennem en fælles paraply (AEII) og gennem de enkelte brancheorganisationer, såsom stålindustrien Eurofer.

For dem som for andre brancher handler det primært om at få et maksimalt antal gratis kvoter. Det lykkes så godt, at de ikke bare kan fortsætte produktionen uden energibesparende tiltag eller anden klimavenlig innovation. De kan også høste en betragtelig ekstraindkomst ved at sælge overskydende kvoter. Ifølge EU-Kommissionens egne tal har stålvirksomheden Arcelor-Mittal skaffet sig ikke mindre end 2,5 milliarder euro (cirka 18,6 milliarder kroner) ad denne vej. Ifølge organisationen CE Delft har olieselskabet Shell høstet 781 millioner euro (svarende til cirka 5,8 mia. kroner) fra ETS. Danske virksomheder som Aalborg Portland og Mærsk har også tjent på systemet. Henholdsvis cirka 700 og 550 millioner kroner ifølge organisationen Carbon Market Watch.

Intet incitament til grønnere teknik

Nogle af de største virksomheder har desuden held med at aktivere nationale regeringer for deres sag. Det gælder for eksempel

cementvirksomheden LaFarge, som har mobiliseret den franske regering for cementindustriens interesser. Det sikrede omtrent fem milliarder euro (svarende til 37 milliarder kroner) til industrien i perioden mellem 2008 og 2015. De mange gratis kvoter, som indbragte det svimlende beløb, fik de takket være intensivt lobbyarbejde fra især brancheorganisationen CEMBUREAU, der jævnlgt fremholder kulstoflækage som en overhængende fare for industrien.

Der er dog ikke belæg for, at den europæiske cementindustri er tynget af pres for energirigtig omstilling på en måde, som forringer dens position på markedet. Andre landes cementindustri – for eksempel i Kina, Indien og Brasilien – er nemlig et hestehoved foran den europæiske industri i forhold til energirigtig omstilling.

Ifølge internetmediet Euractiv stilles cementindustrien i EU alligevel yderligere fem milliarder euro i udsigt som indtjening fra gratis kvoter under forslaget til en ny ETS-ordning. Incitamentet til at afvikle forældet og stærkt forurenende teknologi synes derfor at blive begrænset.

Der vil dog efter alt at dømme også blive taget nogle skridt i den rigtige retning i den nye ordning. Især vil kvoter for omkring 800 millioner tons CO₂ blive fjernet og kun bragt i spil, hvis det bliver strengt nødvendigt. Dette vil sandsynligvis sikre et lidt større bidrag til klimakampen fra kvotemarkedet.

Allerede inden Kommissionens forslag lå på bordet i 2015, havde lobbyister dog gjort deres for at udvande grundlaget for debatten. Især ved at sikre at puljen for gratis kvoter fastholdes. Kommissionen havde oprindeligt sat sig for at fjerne gratis kvoter, men endte med at rette ind. 1,5 milliarder tons vil derfor blive foræret væk til udvalgte brancher, som sagerne står. Dermed vil

ETS sandsynligvis bevare sine grundlæggende kendetegn frem til 2030: ”Forureneren betaler” erstattes igen af ”forureneren betales”.

Find kilder på deo.dk/samfundstanker4

ER GRØN OMSTILLING NØGLEN TIL NYE JOB?

Af Staffan Dahllöf

Der er to forskellige fortællinger om, hvad en grøn omstilling indebærer for beskæftigelsen. Den ene kan kaldes offensiv og fokuserer på de positive effekter: Investeringer i ny infrastruktur, nye produktionsmetoder og ny energiproduktion giver mulighed for nye ”grønne” arbejdspladser. Grøn omstilling kan derudover fungere som en løftestang for hele samfundsøkonomien og ikke kun på de områder, hvor investeringerne finder sted.

Den anden fortælling kan beskrives som defensiv: Den handler om at sikre arbejdspladser der, hvor energitung produktion afvikles som en følge af den internationale konkurrence, teknologisk udvikling eller miljøpolitiske beslutninger. Det koster arbejdspladser at omstille samfundet fra energikrævende og forurenende produktion til et mere videnstungt og servicebaseret erhvervsliv. Det stiller store krav til fagbevægelse, arbejdsgivere og institutioner at gøre omstillingen så smertefri og socialt acceptabel som muligt. Der er argumenter, og til dels tal, som taler for begge perspektiver. Der er dog også forhold, som gør selve opdelingen i ”sorte” og ”grønne” job vanskelig.

Investeringer eller eksport

Økonomer tilknyttet den europæiske fagbevægelse, herunder Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, har regnet på, hvad investeringer i grøn omstilling, undervisning og børneomsorg vil kunne give af nye arbejdspladser. De konkluderer i en rapport, at en

grøn social investeringsplan stiller 2,8 millioner nye job i udsigt for EU-landene.

Tre fjerdele af de nye arbejdspladser vil være direkte afledt af investeringer i for eksempel vindmølleparker, isolering af huse, offentlig transport og energinetværk. En fjerdedel af de nye job er øget beskæftigelse som følge af øget økonomisk aktivitet generelt.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd giver også et bud på potentialet for grønne job i Danmark. Energirenovering og etablering af vindmøller, bioraffinaderier og andet, som kan knyttes til en grøn omstilling, vil i en femårsperiode kunne føre til 58.000 nye job og til en varigt øget beskæftigelse for 15.000 – 17.000 personer.

Hos Dansk Industri regner man med omtrent samme niveau for det grønne jobpotentiale, om end DI's analyse ikke er helt sammenlignelig med AE's. Dansk Industri tager udgangspunkt i de cirka 50.000 job, som allerede i dag er knyttet til den grønne sektor; vindkraft, fjernvarme, isolering og teknologi for energi-optimering. I forbindelse med Paris-aftalen havde 140 lande indleveret nationale klimaplaner. Hvis alene planerne for EU, USA, Mexico og Kina bliver ført til dørs, vil danske virksomheder kunne se frem til en fordoblet eksport frem mod 2030, vurderer DI, dog uden at sætte tal på mulige arbejdspladser.

De sorte regioner

Ser man på, hvordan den grønne omstilling indtil videre skrider frem i EU, er resultatet ikke videre opmuntrende. Seniorforsker ved fagbevægelsens institut ETUI i Bruxelles, Béla Galgóczi, har undersøgt omstillingsprocessen i en række industriregioner. Det drejer sig blandt andet om kul- og stålbeltet Schlesien i Polen, re-

gionen Norrbotten i Sverige og den tyske delstat Nordrhein-Westfalen med det klassiske industriområde Ruhr.

Ingen af de undersøgte regioner har udsigt til at blive CO₂-neutrale på kort sigt – i det her tilfælde ti år – og der er meget blandede effekter for beskæftigelsen i den ”sorte” industri, lyder konklusionen. Nordrhein-Westfalen og Norrbotten er de regioner, som er lykkedes bedst med at kombinere grøn omstilling og fremtidssikring af arbejdspladser. Blandt andet takket være satsninger på universiteter og andre uddannelsessteder.

Han tøver dog med at udlede nogen universelle erfaringer fra de forskellige regioner. Eksemplerne kompliceres for eksempel af, at omstillingsprocessen i Ruhr-området har stået på i godt 50 år. Det er dog ikke CO₂-kvoter eller klimamål, som har lukket stålværker og kulminer i Ruhr, men industrialisering, vækst og konkurrence fra Kina, Indien og Brasilien.

Ifølge Béla Galgóczi bliver regionerne nødt til selv at lave egne strategier for at lykkes med den grønne omstilling. Det er ikke nok, at regionerne henviser til overordnede nationale mål eller mål på EU-niveau. En sådan omstilling er også nødt til at have lokal opbakning, mener han. Blandt andet ved at engagere virksomheder og fagforeninger i processen.

Europa halter bagud

Hvad end strategien er defensivt orienteret mod at mildne effekterne af tabte arbejdspladser eller offensivt rettet mod at skabe nye fremtidssikrede job, sætter de økonomiske og politiske spilleregler grænser for, hvad der er muligt.

På verdensplan blev 2016 det første år, hvor investeringer i vedvarende energiproduktion var større end investeringer i kul og

gas. Her var Europa dog en undtagelse. En årlig analyse af økonomi og arbejdsmarked fra ETUI beskriver EU som et ”paralyseret landskab”, hvor EU-landene for fjerde år i træk sakker bagud efter USA og i endnu højere grad Kina i forhold til grønne energiinvesteringer. Mere end halvdelen af de grønne investeringer fandt desuden sted i Storbritannien, som er på vej ud af EU. Der er derfor et desperat behov for en anden politik, mener ETUI’s økonomer.

En satsning på grøn omstilling ville ikke kun sikre en mere bæredygtig teknologi i fremtiden, vurderer direktør for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Lars Andersen. Det kunne også være en løftestang for både efterspørgsel og vækst i økonomien.

EU’s finanspolitiske regler, som i Danmark er integreret i budgetloven, har dog et forkeret fokus på nedskæringspolitik og ”strukture reformer”, som skal øge fleksibiliteten på arbejdsmarkedet, mener han. I stedet er der behov for ekspansion, øgede offentlige udgifter og højere lønninger. Ikke mindst i Tyskland, som har oparbejdet et betragteligt handelsoverskud, og hvor der er et stort behov for at forbedre landets infrastruktur som veje, jernbaner og el-transport mellem nord og syd.

Juridiske og politiske forhindringer

Der er juridiske og politiske grunde til, at en sådan omlægning ikke sker eller er sket endnu. Euro-reglerne sætter grænser for medlemslandenes offentlige underskud, forbyder EU som union at underfinansiere sit eget budget ved lån og forhindrer Unionen og enkelte lande i at hæfte for andre landes gæld. Logikken er, at hvert medlemsland skal holde styr på sine egne udgifter, og at EU hverken kan eller skal føre en samlet finanspolitik.

Selv om der skulle opstå enighed om et behov for massive inve-

steringer i en grøn omstilling, er det derfor ikke noget, som EU kan gennemføre med den gældende traktat. Det er heller ikke noget, de enkelte medlemslande må, hvis de risikerer at overskride grænserne for tilladte budgetunderskud og statslig gæld. Konsekvensen er, ifølge ETUI, en risiko for fortsat stagnation, og at der vil gå yderligere ti år med ineffektiv sparepolitik.

Nye overskrifter på gamle penge

Budgetreglerne ville dog kunne tolkes mere lempeligt end hidtil. Det slog Kommissionen fast med en investeringsplan, som formanden Jean-Claude Juncker lancerede i 2015. Juncker-planen, som er en generel vækstplan og ikke kun fokuseret på grøn omstilling, ville åbne op for mulige investeringer for i alt 315 milliarder euro, som blev fritaget fra det loft, der ellers begrænser medlemslandenes budgetunderskud.

Et år efter lanceringen er der dog kun startet projekter til en værdi af cirka 11 af de 315 milliarder euro ifølge den økonomiske tænketank Bruegel fra Bruxelles. Tænketankens økonomer peger videre på, at kun en meget lille del af de udlovede 315 milliarder er nye penge. Det meste er nye navne til bevillinger, som allerede fandtes i EU's langtidsbudget, og penge som private investorer forventes at skyde ind. Desuden ser det ud til, at kun ét af 55 hidtil bevilgede projekter adskiller sig fra den slags investeringer, som den Europæiske Investeringsbank i forvejen giver lån til. Det drejer sig om et anlæg til genbrug af titaniumskrot fra flyvemaskiner.

Fagbevægelsens institut ETUI fælder i en rapport en krads dom over Juncker-planen: *I stedet for at genskabe væksten i Europa er planen blevet brugt af Kommissionen til at påstå, at man tager affære, selv om der rent faktisk ikke sker noget, lyder deres vurdering.*

Dommen over Kommissionens initiativ er ikke kun problematisk, fordi det bliver underkendt af ETUI, men også fordi et særskilt projekt med lignende fremgangsmåde har været på tale for at få skub i den ønskede grønne omstilling. Béla Galgóczi mener, at der kan gøres meget andet på EU-niveau for at fremme en grøn omstilling. Det drejer sig blandt andet om tydeligere mål, mere sammenhængende regulering og større fokus på beskæftigelsen. Desuden foreslår han en omstillingsfond for investeringer, hvor pengene skal komme fra salget af CO₂-kvoter fra EU's ordning for udledningshandel (ETS). Det kræver dog, at systemet kommer til at fungere, så EU rent faktisk kan hive penge ud af det.

Marked og konkurrence

For erhvervslederne og arbejdsgiverne i Dansk Industri (DI) ser billedet noget anderledes ud. DI repræsenterer både den grønne sektor i dansk erhvervsliv såvel som mange andre dele af industrien. Organisationen har derfor både en interesse i at fremme en grøn omstilling, som kan forstærke danske eksportindtægter, og at undgå omkostninger, som går ud over virksomhedernes konkurrenceevne.

For DI er fælles standarder og et fungerende energimarked i EU vigtigere end at fremme specifikke teknologier ved støtteordninger eller gennemføre offentlige investeringer. Her ønsker man, at politikken skal være teknologineutral og omkostnings-effektiv. Det vil sige, at EU eller staten ikke skal beslutte, hvor den vedvarende energi skal komme fra, men opstille mål som virksomhederne skal konkurrere om at leve op til.

Energikommissionen, regeringens rådgivende panel af repræsentanter fra erhvervslivet og universitetsverden, taler om en "markedsførelse" som det centrale værktøj for at opnå en "om-

kostningseffektiv omstilling til et samfund med lav CO₂ udledning”. Det er Dansk Industri helt enig i, siger fagleder inden for energi- og klimapolitik, Lars Bach Jensen.

Grøn omstilling kræver sort energi

En komplikation i forsøgene på at vurdere betydningen af en grøn omstilling er opdelingen i ”grønne” og ”sorte” teknologier, som var det et valg mellem vidt forskellige alternativer. Grønne vindmøller bygges med energikrævende stål til tårnet og beton til fundamentet. Mineraluld som isoleringsmateriale reducerer CO₂-udslip fra opvarmning af boliger og er i denne henseende et grønt produkt. Det er dog lavet af sten, koks og stål, som smeltes ved 700 graders varme, og resultatet er en nok så energikrævende produktion.

Et tredje eksempel er elbiler, som Energikommissionen og andre aktører peger på som en fremtidsløsning. Elbiler forbedrer utvetydigt det lokale miljø i storbyer med tæt trafik, men reducerer ikke nødvendigvis det samlede CO₂-udslip, hvis de lades op med strøm fra kulkraftværker. En rapport fra det svenske miljøinstitut IVL fra 2017 viser desuden, at alene produktionen af et batteri til en el-bil fra Tesla belaster miljøet med 15-20 ton CO₂. En stor dieseldrevet Mercedes skal køre 150.000 – 200.000 kilometer for at belaste atmosfæren med den samme mængde.

Eksemplerne vindkraft, mineraluld og elbiler illustrerer, at grønne job og grøn omstilling ikke er entydige størrelser. Grøn omstilling kan medføre nye arbejdspladser, men vækst og beskæftigelse er afhængig af andet og mere end klimapolitiske beslutninger. Det viser også, at grøn omstilling ikke udelukkende fører til grønne job, selvom en sådan omstilling kan være nok så ønskværdig eller nødvendig i sig selv.

Professor i Klimarådet og DTU, Poul Erik Morthorst, er enig i, at det umiddelbart kan være vanskeligt at skelne mellem grønne og sorte teknologier. Han mener dog, at man må acceptere, at det på kort sigt koster sort energi, når man skal sikre den grønne omstilling på lang sigt.

Find kilder på deo.dk/samfundstanker4

HVAD KAN DIN PENSIONSOPSPARING GØRE FOR KLIMAET?

Af Sarah Dieckmann

Omstilling til et grønt samfund koster mange penge. Der er brug for investeringer i vedvarende energi, så vi kan mindske brugen af fossile brændsler, og der er brug for investeringer i et elnet på tværs af grænser, så vi stadig har strøm på en vindstille nat. EU-Kommissionen anslår, at der alene i energisektoren er brug for at investere mellem 712 og 1.087 milliarder kroner årligt fra 2021 til 2050 for at nå EU's målsætninger for energi og klima. Her er det vigtigt, at både offentlige og private investorer bliver engageret, så vi råder over så mange penge som muligt til den bæredygtige omstilling. Jo før investeringerne gennemføres, desto mere CO₂ kan vi spare.

Den markedsdrevne omstilling

EU har forpligtet sig til at anvende mindst 20 procent – hver femte euro – af sit budget for 2014-2020 på klimaindsatsen. Det svarer til cirka 227 milliarder kroner årligt. Kommissionen har valgt at integrere klimaindsatsen i alle politikker, programmer og fonde fremfor at oprette en særskilt klimafond. Det betyder, at EU's klimafinansiering dækker over så forskellige ting som landbrugsstøtten, Horizon 2020, der støtter forskning og innovation og EU's socialfond, der skal skabe arbejdspladser. Der-til kommer investeringer fra den Europæiske Investeringsbank og medlemsstaterne, som EU blandt andet forpligter til at købe grønt og til at investere i energirenovering.

I dag fylder indtægter fra udvinding af fossile brændstoffer stadigvæk godt på mange lande og virksomheders budgetter. En rent markedsbaseret beslutning om at udvinde fossile brændstoffer afhænger af salgsprisen i forhold til udgifterne ved udvinding. Efterhånden som de lettest tilgængelige reserver tømmes, bliver det gradvist dyrere at udvinde fossil energi. Dog med forbehold for at den teknologisk udvikling kan effektivisere processen. EU's klimapolitiske krav om energieffektivisering, støtte til vedvarende energi og CO₂-afgifter påvirker også salgsprisen.

Med stigende afgifter for udledning af CO₂ og øget udbud af vedvarende energi falder indtjeningen på kul, olie og gas så kraftigt, at det bliver en dårlig forretning at udvinde ressourcerne. Dette er idéen bag EU's markedsdrevne omstilling.

Regulering af efterspørgsel eller udbud

Økonom og senioranalytiker i den danske NGO Vedvarende Energi, Lars N. Jensen mener, at der er en langt mere effektiv vej væk fra fossile brændstoffer. I dag regulerer man primært *efterspørgslen* på fossile brændstoffer. Det betyder, at man skal forholde sig til alle forbrugere af brændstof og energi. Hvis man også sigtede på at stoppe *udbuddet* af fossile brændstoffer, ville man arbejde med langt færre aktører og nogle meget simple instrumenter. En mulighed kunne for eksempel være et forbud mod ny udvinding, forklarer han. Det ser man allerede i Frankrig, hvor regeringen fremover ikke vil give tilladelser til efterforskning af nye olie- og gasreserver. I 2011 forbød man desuden udvinding af skifergas. Politiske beslutninger om at forbyde udvinding af kul, olie og gas er dog langt fra at blive en realitet på EU-niveau og i de fleste medlemsstater.

I Europa ser vi tværtimod fortsat eksempler på statsstøtte til udvinding. Den danske stats olie- og gasselskab Nordsøfonden fi-

nansierer og deltager eksempelvis aktivt i efterforskning af nye reserver og støtter desuden DTU's forskning i teknologi, der kan øge udvindingen fra Nordsøen. I foråret 2017 gav Danmark desuden en stor skatterabat til Dansk Undergrunds Consortium, der er et joint venture mellem Nordsøfonden, Mærsk, Shell og Chevron for at kompensere for faldende oliepriser. Alternativt ville selskaberne ikke investere i at renovere det nedslidte Tyra-felt, der producerer cirka 90 procent af den gas, vi producerer i Danmark. Hvis man politisk havde ønsket at begrænse udbudet ville man måske have accepteret, at Tyra-feltet ikke blev genopbygget.

Grønne investeringer

Der er mange penge at hente til den grønne omstilling fra store investorer som forsikringsselskaber og pensionskasser. Oven på finanskrisen er renten på statsobligationer lave, og investorerne er på udkig efter andre måder at tjene penge på.

Grønne investeringer passer egentlig danske pensionskasser godt, lyder det fra Pelle Pedersen, der er chef for ansvarlige investeringer hos PKA. Det er pensionskassen for sundhedsansatte og en af Danmarks største.

I modsætning til mange andre investorer og virksomheder er pensionskasser nemlig ikke på udkig efter høje og hurtige afkast. Selvom en virksomhed kan spare mange penge på at energieffektivisere sine bygninger, kan tilbagebetalingstiden på investeringen dog være 10-15 år. Mange virksomheder og investorer har svært ved at binde deres kapital i så lang tid. En pensionskasse har ikke problemer med at lave langsigtede investeringer med et relativt lavt afkast, så længe der også er lav risiko forbundet med dem.

Teknisk indsigt og politisk stabilitet

PKA har blandt andet tjent godt på vindmølleinvesteringer og ser også et potentiale i energieffektivisering, forklarer Pelle Pedersen. Det kræver dog omhyggelige bygningstekniske beregninger at forudsige udgifter og besparelser, og det er ikke noget PKA er specialister i.

Derfor samarbejder pensionskassen med virksomheden SustainSolutions, der har specialiseret sig i at levere energiforbedrende løsninger såsom udluftning, opvarmning og belysning samt beregne omkostninger og besparelser ved det. Sammen kan de tilbyde fuldt finansierede energiforbedringsprojekter til for eksempel boligforeninger eller offentlige ejendomme.

I 2013 skød PKA 300 millioner kroner i SustainSolutions, og frem til januar 2017 har det resulteret i projekter, der sparer 420 tons CO₂ om året. Pelle Pedersen så gerne, at Den Europæiske Investeringsbank oprettede lignende projektfonde med ekspertise i klimatiltag, så det ville være lettere for pensionskasser at investere i den grønne omstilling.

Er der penge at tjene?

I dag fylder indtægter fra udvinding af fossile brændstoffer godt på mange lande og virksomheders budgetter. Det er uheldigt, da to tredjedele af verdens reserver af kul, olie og gas skal blive i jorden for at holde de globale temperaturstigninger under to grader. Det vurderer Det internationale Energiagentur.

Hvis vi skal lade de fossile reserver ligge, skal vi altså ikke blot finde alternative energikilder. Vi skal også forholde os til, hvordan vi håndterer de mange penge, der i dag er investeret i kul, olie og gas, der skal blive liggende i jorden og dermed bliver værdiløs.

Lars N. Jensen er aktiv i kampagnen ”AnsvarligFremtid”, der arbejder for at få kommuner, universiteter og pensionskasser til at trække deres investeringer fra fossile projekter og selskaber. Blandt andet ved at engagere borgere, ansatte og medlemmer til at rejse en debat i det daglige og stille krav på generalforsamlinger. Den økonomiske logik er, at pensionspenge ikke bør investeres i fossile projekter og selskaber, der ikke har værdi når verden når klimamålene. Formålet er også at svække de fossile selskabers politiske indflydelse.

Ifølge AnsvarligFremtid står fossilindustrien i vejen for den grønne omstilling ved at finansiere tænketanke, der benægter klimaforandringer og laver lobbyisme mod klimapolitiske tiltag, hvilket både forskere og den britiske avis the Guardian har påvist.

Sælge fra eller gå i dialog

Lærernes Pension har klimaovervejelserne med i deres etiske kodeks, hvor de skriver, at de ”vil understøtte overgangen til en økonomi baseret på lavt CO₂-indhold og forbedre samfundets evne til at omstille sig til konsekvenserne af klimaændringer”. De er dog ikke på nippet til at frasælge deres investeringer i fossile selskaber, forklarer direktør Paul Brüniche-Olsen.

Alle investeringer bliver nødt til at give økonomisk mening i forhold til afkast og risikospredning. Det etiske er noget, de sammen med medlemmerne forholder sig til, blandt andet via to medlemsfora med hver 30 medlemmer. Paul Brüniche-Olsen vil gerne have fokus på klimavenlige investeringer som skov, vindmøller og infrastruktur, men mener også, at den grønne omstilling tager tid. Der er derfor ikke nogen overhængende fare for, at der ikke er økonomisk efterspørgsel på fossiler i nærmeste fremtid.

Han mener desuden, at vi skal passe på ikke at blive for hellige i Vesten, hvor den grønne omstilling allerede er godt i gang. Mange lande i Afrika og Asien vil være afhængige af fossil energi i mange år endnu, og hvis vi skruer hurtigt ned for produktionen, bliver det dyrt for dem.

Lærernes Pension overvejer for tiden, om det giver mening etisk og forretningsmæssigt at frasælge investeringer i selskaber, der baserer deres forretning på kul. Med olie- og gasselskaber kan det dog være svært, fordi det også er nogle af de selskaber, der arbejder på at udvikle bæredygtig energi.

Grøn indflydelse via aktivt ejerskab

Anderledes ser det ud hos Pelle Pedersen i PKA. Pensionsselskabet solgte i 2015 deres investeringer i 31 kulmineselskaber og gik i dialog med yderligere 23 selskaber, der har kul som en stor forretningsandel. PKA opfordrer selskaberne til at reducere brugen af kul, og hvis de ikke rykker sig, vil PKA i sidste ende trække deres investeringer ud.

Overordnet er han ikke i tvivl om, at investeringsgevinsterne ligger i den grønne sektor frem for den fossile. Dels bliver det i fremtiden dyrere at udlede CO₂, og en øget andel af energien vil fremover være vedvarende.

Når de konkrete investeringer skal laves, er der dog brug for mere detaljerede beregninger af forventet afkast og risikovurdering. Pensionskasserne er lovmæssigt forpligtede til at skabe det højest mulige afkast til deres kunder. Det har vi blandt andet Finanstilsynet til at holde øje med, og pensionskasserne skal også leve op til EU's finansregulering, der skal sikre et solidt finansmarked.

I november 2016 vedtog EU, at arbejdsmarkedspensioner skal inkludere hensyn til miljø og klima og ikke kun finansielle vurderinger i deres investeringsbeslutninger. De skal desuden tage højde for både klimaforandringer og for prisfald på fossile aktiver som følge af kommende politiske beslutninger, når de investerer. Disse regler er danske pensionskasser dog ikke omfattet af.

Gennemsigtighed

PKA gik sammen med fire europæiske pensionselskaber og Carbon Tracker, der er en uafhængig tænketank med fokus på de finansielle aspekter af klimaforandringer om at undersøge 69 af verdens største olie- og gasselskaber. Virksomhedernes olie- og gasreserver blev vurderet i forhold til, hvor meget CO₂ der kan udledes, hvis vi stadig skal holde os under to graders-målet i Paris-aftalen. Konklusionen er, at meget af den olie og gas, som virksomhederne ejer, og som deres værdi er baseret på, slet ikke skal hentes op. Hvis der kom en politisk beslutning om at holde det i jorden, ville det i praksis blive værdiløst. De fossile virksomheders værdi bliver dermed lavere, og det burde være mindre attraktivt at investere i dem.

Rapporten skabte dog ikke chokbølger på finansmarkedet, siger Pelle Pedersen. Den resulterede ikke i et fald i værdien af virksomhedernes aktier. For PKA og de andre pensionskasser bag rapporten gør den det dog nemmere at tale om problemet med virksomhederne og andre investorer.

Dem møder Pelle Pedersen blandt andet i netværket Institutional Investors Group on Climate Change. Her samles næsten 140 investorer fra 11 lande, der tilsammen investerer over 18.000 milliarder euro. De danske medlemmer tæller blandt

andet ATP og Danske Bank. Her håber Pelle Pedersen, at opmærksomhed, data og gennemsigtighed i det lange løb kan skabe forandringer på finansmarkedet og ude i virksomhederne.

Man skal kunne stole på politikerne

Tilliden til politikerne er dog altafgørende, påpeger Pelle Pedersen. Hvis man ikke tror på, at de vil gøre, hvad der skal til for at nå to graders-scenariet, er det ikke finansielt fornuftigt at ændre strategi, hverken for virksomheder eller for investorer.

En stabil og forudsigelig klimapolitik er det vigtigste, som politikerne skal levere for at tiltrække private investeringer til grøn omstilling.

For eksempel afhænger risikovurderingen ved energigrenovering af, om man kan forudsige de fremtidige afgifter og støtteordninger, og det kræver klare udmeldinger fra politikerne om, hvordan de vil beskatte forskellige former for energi. Pelle Pedersen henviser til pensionsbranchens dårlige erfaringer fra Spanien i 2010. Danske investorer havde investeret over en milliard i spanske solcellerparker med en betydelig statsstøtte, da Spaniens nytiltrådte regering pludseligt skar 30 procent af støtten væk. Ifølge Pelle Pedersen er den slags skiftende politik gift for det grønne investeringsmarked.

Her har klimapolitik og målsætninger på EU-niveau dog den fordel, at de er uafhængige af skiftende regeringer i medlemsstaterne. Når først målene for 2020 eller 2030, byrdefordeling og langsigtede strategier er forhandlet på plads mellem landene, bliver der ikke så let lavet om på dem.

Find kilder på deo.dk/samfundstanker4

KAN EU REDDE KLIMAET ALENE?

Af Peter Riddersborg

»Vi skal være stolte af at være europæere,« lød det på Twitter fra klima- og energikommissær Miguel Arias Cañete efter underskrivelsen af Paris-aftalen ved COP21 i 2015. På et senere pressemøde uddybede den spanske kommissær, der også havde været EU's chefforhandler. Det var i høj grad de europæiske ambitioner, erfaringer med klimapolitik og traditioner med forhandlinger og internationalt samarbejde, der gjorde udslaget for, at aftalen kom i hus, mente han.

Andre verdensledere og forhandlere holdt sig heller ikke tilbage fra at tage del i æren og kalde aftalen historisk. Trods kritiske røster om mangel på konkrete og ambitiøse mål var politikere, eksperter og NGO'er over en bred kam enige om, at der var taget et skridt i den rigtige retning.

COP21 havde fasttømret en global enighed om, at årsagerne til klimaforandringer og deres konsekvenser er grænseoverskridende, og at det samme nødvendigvis må gælde for samarbejdet om at begrænse udviklingen.

Globale udfordringer på klimaområdet

EU kan gøre meget for klimaet, men langt fra nok i sig selv, forklarer international chef i tænketanken Concito, Jarl Krausing. Et blik på den aktuelle udledning af drivhusgasser på verdensplan viser, at de fem mest udledende lande ligger uden for EU. Det drejer sig om Kina, USA, Indien, Rusland og Japan. Ser man

på den samlede udledning fra alle medlemslande, ligger EU stadigvæk kun på tredjepladsen et pænt stykke efter Kina og USA.

De kommende årtier bringer desuden store demografiske forandringer, der yderligere reducerer EU's direkte indflydelse på den globale udledning. Ifølge prognoser fra OECD vil antallet af mennesker på jorden nærme sig ti milliarder i 2050 mod lidt under syv milliarder i dag. Den største befolkningsvækst finder sted i Asien, mens det europæiske befolkningstal sandsynligvis forbliver på samme niveau. Udviklingen får ikke alene betydning for den politiske magtbalance, når det kommer til globale klimaforhandlinger. Den kommer også til at ændre købekraft og forbrugsmønstre på globalt plan, hvor der i disse år sker en kraftig forøgelse af middelklassen.

I Kina, Indien og Brasilien er millioner af mennesker allerede blevet løftet ud af fattigdom. OECD antager, at den globale middelklasse kommer til at vokse yderligere fra knap to til næsten fem milliarder mennesker frem til 2030. I dag bor over halvdelen af middelklassen i vestlige lande, mens det i 2030 blot vil være hver femte. I Asien alene stiger antallet fra næsten 500 millioner til 3,2 milliarder personer, og Kina og Indien kommer til at stå for halvdelen af verdens bruttonationalprodukt.

Planetens grænser

Når den stigende velstand er en udfordring for klimaet, skyldes det den hidtidige sammenhæng mellem økonomisk vækst og træk på jordens ressourcer. Allerede i dag ville det kræve 1,7 jordkloder, hvis der skulle nå at ske en naturlig genskabelse af de ressourcer, mennesket forbruger. Det viser den seneste analyse fra Global Footprint Network. Danmark ligger nummer 18 på listen over lande, som forbruger mest. Hvis alle mennesker levede som danskerne, ville der være brug for 3,6 jordkloder,

mens det gennemsnitlige europæiske forbrug ville kræve 2,8 af slagsen.

Hensynet til jordens begrænsede ressourcer har i mange år været i fokus hos Katherine Richardson, der er professor i biologisk oceanografi ved Københavns Universitet. Hun sidder i en række ekspertgrupper på klimaområdet og har sammen med 27 andre internationale forskere defineret ni grænser, som ikke bør overskrides, hvis kloden skal forblive et sikkert levested. Projektet bruger det engelske begreb ”planetary boundaries” (på dansk planetære grænser), og konklusionen lyder, at fire af disse grænser for planeten allerede er overskredet. Herunder mængden af drivhusgasser i atmosfæren.

Uden væsentlige forandringer af det menneskelige forbrug vil den stigende globale velstand sætte planeten under yderligere pres. Hvis det skal lykkes at begrænse klimaforandringer uden at begrænse væksten, kræver det derfor en afkobling af drivhusgasser fra energi- og fødevarerområdet på globalt plan, forklarer Katherine Richardson.

Udfordring for fødevarerproduktionen

Selvom man i dag er godt i gang med den grønne omstilling for energi, er man dårligt nok begyndt på fødevarerområdet. Det er ikke mindst uheldigt, da den kommende befolkningsvækst i sig selv kræver tæt på en fordobling af den nuværende fødevarerproduktion. Samtidig gør klimaforandringer, der allerede finder sted, det i sig selv sværere at opretholde fødevarerproduktionen, da tørke og ekstreme vejrforfænomener reducerer udbyttet i store dele af verden.

I et blogindlæg opridser vicepræsident i Verdensnaturfondens afdeling for mad og markeder, Jason Clay, landbrugets udfor-

dring. Produktionen af fødevarer skal forøges, samtidig med at den bruger mindre land, vand og energi samt udleder færre drivhusgasser. Det ligger langt fra fremgangsmåden i dag, hvor skove og græsarealer i stor stil omdannes til marker for dyrkelse af afgrøder, der er langt mindre effektive i forhold til at optage CO₂ fra atmosfæren. Dertil kommer stadig flere arealer med dyreopdræt, der i sig selv står for den største del af landbrugets udledning. I Kina er kødforbruget for eksempel steget kraftigt i takt med den voksende middelklasse.

Klimaforandringer skaber fattigdom

Det globale velstandsløft presser klimaet, men klimaforandringerne forringer også vilkårene for verdens fattigste mennesker. Ifølge Care Danmark er der allerede i dag næsten dobbelt så mange mennesker, der flygter på grund af klimaforandringer som på grund af krig og konflikter. En rapport fra Verdensbanken konkluderer, at yderligere 100 millioner mennesker risikerer at havne i ekstrem fattigdom inden 2030 på grund af stigende temperaturer. Indsatser for at stabilisere klimaændringerne bør derfor også indeholde strategier til at udrydde fattigdom, lyder det i rapporten.

Ifølge økonomiprofessor og formand for Klimarådet, Peter Birch Sørensen, er der ikke nødvendigvis nogen modsætning mellem at sætte ind over for fattigdom og løse klimaproblemerne. Det er nemlig ikke sådan, at miljø- og klimaskadende adfærd automatisk giver størst økonomisk og fødevareræssig udbytte.

Tværtimod er der mange eksempler fra udviklingslande, hvor man udpiner jorden netop på grund af ekstrem fattigdom, der gør, at man ikke har råd til at benytte produktionsmetoder, der både er mere effektive og bæredygtige. Hvis disse mennesker blev løftet ud over det punkt, hvor hver dag er en kamp for over-

levelse, ville det være nemmere at indføre mere miljøvenlige produktionsmetoder, påpegede han i et interview med Berlingske.

Rådgivning og klimafinansiering

En udslagsgivende faktor for underskrivelsen af Parisaftalen var netop løftet om en retfærdig fordeling af det globale ansvar for klimaindsatsen. Den største indsats skal komme fra de lande, der i forvejen har bidraget mest til udledningen af drivhusgasser i opbygningen af deres velstand. De rige lande skal desuden stå for omfattende økonomisk støtte og rådgivning til udviklingslandene, der også mødes med færre krav til CO₂-reduktioner. Støtten handler både om at fremme den grønne omstilling og at hjælpe landene med at tilpasse sig de klimaforandringer, der uundgåeligt finder sted.

Det går dog trægt med at overholde de løfter, der er blevet givet, forklarer klimarådgiver i Folkekirkens Nødhjælp, Mattias Söderberg. Selvom EU giver meget sammenlignet med andre rige dele af verden, mangler der fortsat en del for at leve op til aftalerne fra topmøderne. Her blev det blandt andet lovet, at klimafinansieringen ville være nye bevillinger som supplement til eksisterende udviklingsbistand. En række lande har dog svært ved at skelne i deres støtte, og dermed risikerer klimafinansieringen at blive taget fra penge, der ellers skulle gå til for eksempel skoler og hospitaler, som der fortsat er brug for trods det nye fokus på klima i udviklingsbistanden, forklarer Mattias Söderberg. Han mener desuden, at der bliver brugt for få penge på at forberede og tilpasse landene til klimaforandringerne.

EU bidrager også med rådgivning til andre dele af verden om handel med CO₂-udledning. Blandt andet har Kommissionen gennemført et treårigt projekt med Kina, som skulle støtte udviklingen og implementeringen af handel med CO₂-kvoter i landet. Her tager man udgangspunkt i EU's egne erfaringer med

ETS-systemet, som de fleste grønne organisationer ellers for længst har afskrevet. Ifølge klimapolitisk rådgiver i Greenpeace, Jens Mattias Clausen, ville det i hvert fald være en positiv overraskelse, hvis kvotesystemet kom til at fungere andre steder i verden i betragtning af de hidtidige erfaringer fra EU.

Vidensdeling kan forbedres

Katherine Richardson mener, at der er plads til forbedringer, når det kommer til vidensdeling i EU. Der er endnu ikke udviklet de rette mekanismer til at overføre tilstrækkelig med nyttig viden både internt i Unionen og i forhold til resten af verden. Hun henviser til arbejdet i Klimakommissionen som et eksempel.

Her har hun sammen med andre eksperter rådgivet regeringen i forhold til Danmarks indsats for at reducere udledningen af drivhusgasser med færrest mulige midler. Selvom konklusionerne ikke direkte kan overføres til andre lande, kunne drejebogen, der viser, hvordan man er kommet frem til resultaterne, være til stor hjælp i andre lande. Indtil videre er erfaringerne dog primært blevet liggende i de enkelte ministerier. Ifølge Kathrine Richardson skyldes det sandsynligvis, at der ikke er økonomiske gevinster for Danmark at hente ved vidensdeling på dette område.

Hun mener, at EU fokuserer for meget på viden og teknologi, der hurtigt kan give økonomisk afkast og tjene sig selv ind. Det sker blandt andet på bekostning af strategisk forskning på klimaområdet. Til gengæld glæder hun sig over fokus på cirkulær økonomi i EU's ramme for forskning. Her fokuseres der på bæredygtig produktion, forbrug og genbrug af ressourcerne på en måde, man ikke ser andre steder i verden, understreger hun.

Fingeraftryk på bæredygtighedsmål

Rækken af klimatomøder, der ikke udmundende i konkrete aftaler, bliver af mange betragtet som fiaskoer. Katherine Richardson ser dem derimod som en del af en succesfuld proces, hvor ambitionsniveauet løbende er blevet hævet. Her har EU spillet en væsentlig rolle, mener hun. Ikke mindst i forhold til anerkendelsen af jordens begrænsede ressourcer er der blevet sat et fingeraftryk.

Siden 2012 har EU forsøgt at få ”planetary boundaries” indskrevet i FN’s bæredygtige udviklingsmål. Det har særligt mødt modstand fra USA, hvor idéen om grænseløse muligheder ligger dybt i den amerikanske kultur, forklarer Richardson. I Europa er idéen mere naturlig, mener hun, da man ikke har samme adgang til råstoffer og historisk har koloniseret andre dele af verden for at skaffe dem.

I 2015 blev der i praksis enighed om anerkendelsen af planetære grænser med vedtagelsen af de 17 mål for bæredygtighed. De udgør sammen med Paris-aftalen fra samme år FN’s klimamål. Her er der blandt andet et selvstændigt mål for klimaindsatsen, der samtidig er integreret i målene for blandt andet energi, landbrug, og byudvikling.

Kina og Indien bliver i aftalen

Med USA’s udmeldelse af Paris-aftalen frygtede mange, hvad det ville betyde for særligt det kinesiske engagement på klimaområdet. Indtil videre har Kina dog valgt at blive i aftalen. Det skyldes ikke mindst, at man allerede er langt fremme med den grønne omstilling.

Kina stod for en tredjedel af de globale investeringer i vedvarende energi i 2016 og er den største producent af grøn energi og tek-

nologi. I Kina arbejder 3,6 millioner mennesker i dag i sektoren for vedvarende energi. Kineserne oplever desuden store lokale miljøproblemer med vand- og luftforurening fra gammeldags industriproduktion. Det har medført stor utilfredshed i befolkningen, og Kinas omstilling handler derfor også om intern ro.

Indien har ligeledes valgt at blive i aftalen, og den indiske premierminister udtalte efter den amerikanske udmeldelse, at landet vil fortsætte med at arbejde højere og længere end Paris-aftalen lægger op til.

Byer og regioner som vigtige klimapartnere

Der er dog ikke kun brug for opbakning på det overordnede statsniveau verden over. Det lokale engagement i byer, regioner og delstater spiller også en stor rolle i klimakampen. Allerede med EU's klima- og energipakke i 2008 iværksatte Kommissionen en såkaldt borgmesterpagt bestående af byer i og omkring Europa. Ved COP22 blev vigtigheden af ikke-statslige aktører slået fast med indførelsen af initiativet Global Climate Agenda. Indtil videre har mere end 7.500 byer med en samlet befolkning på over 230 millioner mennesker forpligtet sig til at leve op til Paris-aftalens reduktionsmål frem mod 2030.

Siden den amerikanske udmeldelse af Paris-aftalen er der sket en yderligere intensivering af lokale indsatser i USA. Over 300 borgmestre har underskrevet en erklæring om at opretholde målene for Paris-aftalen. Californien, som er USA's folkerigeste stat og verdens sjette største økonomi, har underskrevet en aftale med det kinesiske videnskabsministerium om at samarbejde om udviklingen af bæredygtig teknologi og reduktion af drivhusgasser. Sammen med delstaterne New York og Washington har man desuden oprettet U.S. Climate Alliance, der skal fastholde klimaindsatsen trods de nye toner fra Det Hvide Hus.

Dertil kommer den grønne omstilling på energiområdet, der allerede har fundet sted i mange år i USA. Republikansk-ledede Texas er eksempelvis den amerikanske stat, der har den største produktion af vindenergi.

Fra løfter til handling

Selvom opmærksomheden på den grønne omstilling har været på den politiske dagsorden i mange år, går det fortsat langsomt med at leve op til de mange løfter på globalt plan. Fra 2013 til 2015 gav G20-landene fire gange så meget offentlig støtte til fossile brændstoffer som til vedvarende energi, viser en analyse udarbejdet af fire klima-NGO'er. Ser man bort fra USA, er der ellers officielt opbakning til at begrænse klimaforandringerne på globalt plan. Der er dog fortsat cirka 40 lande, der endnu ikke har ratificeret Paris-aftalen ved at gøre den til en del af deres nationale lovgivning.

EU er også fortsat et stykke fra at leve op til egne løfter, og klimamålene kritiseres for ikke at være ambitiøse nok. Ifølge Greenpeace vil en reduktion af drivhusgasser på 40 % i 2030 langt fra være et tilstrækkeligt bidrag til den globale indsats. Spørgsmålet er derfor, om det måske endnu er for tidligt at være stolt europæer på klimaområdet. Selv hvis EU skruer op for de grønne ambitioner, kræver det globalt følgeskab og samarbejde, hvis verden skal nå at redde klimaet.

Find kilder på deo.dk/samfundstanker4

Samfundstanker og Demokrati i Europa Oplysningsforbundet (DEO)

Samfundstanker er en serie af bogudgivelser, der sætter fokus på europæisk politik, demokrati og samfund. Bøgerne udgives af Demokrati i Europa Oplysningsforbundet (DEO).

DEO's mål er at kvalificere den offentlige debat om EU. Bøgerne i serien Samfundstanker udkommer fire gange om året. Hver bog rejser et aktuelt og væsentligt emne og bidrager med analyser og perspektiver på dette.

Når vi tager hul på arbejdet med en ny bog og en ny problemstilling, indkalder vi først til et åbent ekspertseminar, hvor vi sammen med organisationsfolk og forskere finder frem til dilemmaer og hovedpointer. På den baggrund skriver og redigerer vi bogen. Hver bogudgivelse danner udgangspunkt for en debatturné rundt i Danmark, hvor du har mulighed for at møde forfattere til bogens kapitler, eksperter på temaet og analytikere fra DEO.

Bøgerne bliver sendt med posten til DEO's 3.000 medlemmer og samarbejdspartnere. Det koster 300 kr. om året at være medlem af DEO og modtage de fire bøger. Bøgerne er også med på arrangementer ude i landet, hvor de indgår som en del af entréen til mødet. Derudover kan du købe bøgerne på vores hjemmeside: www.deo.dk

I DEO er vi uafhængige af partipolitiske interesser og EU's institutioner. Vi har ikke en særlig politisk linje eller specifikke holdninger, som vi ønsker at fremme. Vi stiller politiske spørgsmål og sætter problemer til debat i en levende og kvalificeret demokratisk samtale.

Der er brug for handling, hvis klimaforandringerne ikke skal løbe løbsk. De fleste eksperter er enige om, at EU har potentialet til at sikre en fælles europæisk indsats for omstillingen til et grønt Europa med markant lavere CO₂-udledning. Der er dog mange interesser, der trækker i forskellige retninger. Selv blandt dem, der er enige om målet, er der forskellige bud på, hvordan vi mest hensigtsmæssigt kommer derhen.

Denne bog giver et indblik i nogle af klimapolitikkenes store spørgsmål. Hvor meget af den grønne omstilling kan man overlade til markedet? Hvilke hensyn skal man tage til konkurrenceevne og arbejdspladser? Hvordan får vi flest investeringer i grøn energi og teknologi? Hvilke interesser har indflydelse på klimapolitikken, og løfter EU sit globale ansvar på klimoområdet?

Der er mange bud og ingen nemme løsninger på klimaudfordringerne. Med denne bog lægger vi op til debat om, hvordan vi sikrer en klimapolitik, der både er virkningsfuld, omkostningseffektiv og fair.

DEO

ISBN: 978-87-995394-4-4

9 788799 539444